

Prof. Dr. Feridun TEKİN

Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun/TÜRKİYE
tekinferidun@hotmail.com

Öğr. Gör. Samet CANTÜRK

Giresun Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü
Giresun/TÜRKİYE
sametcanturk28@gmail.com

ÖZ

Ağızlar bir dilin ortaya çıkışından günümüzdeki durumuna kadar geçirdiği evrelerin izlerini içinde taşıyan ve dildeki tarihi dönemlerin aydınlatılmasını sağlayan en önemli yapı taşlarıdır. Bir dilin ağızlarını inceleyerek etnik, kültürel, tarihsel ve sosyal olarak birçok çıkarım yapmak mümkün olmaktadır. Ağızların oluşum süreçleri ve içinde barındırdıkları unsurlar ele alındığında her yöre ağzının bir dil mantığı içerisinde incelenmesi ve araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bir dilin söz varlığını tam olarak ortaya çıkarmak sadece standart dilin sözlüğünü oluşturmakla değil o dilin alt katmanları durumundaki ağızların da söz varlığını ortaya koymakla mümkün olabilmektedir. Çalışmamızda Giresun ve yöresi ağızları söz varlığındaki bitki adları ve bitki kavram alanlarına giren sözcükler incelenmiştir. Yöre halkının hayatında önemli bir yer tutan bitkiler çerçevesinde gelişen adlandırmalar Türk dilinin söz varlığı açısından önem arz etmektedir. Çalışmada Giresun ve yöresi ağızlarındaki genel olarak bitki adları ve bitki kavram alanına özgü sözcükler tasnif edilerek bu alanda kullanılan söz varlığının genel bir tablosu ortaya çıkarılacaktır. Bitkilere ait söz varlığı ile yöre halkının bitkiler alanındaki kültürü hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olacaktır. Giresun özelinde bu kavram alanına giren sözcüklerin, Türkçenin söz varlığına katkıda bulunacağı da düşünülmektedir.

Bir millete ya da topluluğa ait kültürel dokuyu en net şekilde yansıtan unsurlardan olan söz varlığındaki kavram alanlarının tespiti ile o topluluğun dünya görüşü, inançları, yaşantıları, sosyo-ekonomik durumları vb. üzerinde yorumlamalar yapmak mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada Giresun ve yöresi söz varlığındaki bitki adları ile bitki kavram alanına giren 473 sözcük çeşitli başlıklar altında incelenerek elde edilen veriler üzerinden bazı yorumlamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitki Adları, Giresun, Kavram Alanı, Söz Varlığı, Türkiye Türkçesi Ağızları.

GİRESUN YÖRESİ SÖZ VARLIĞINDA BİTKİ ADLARI VE BİTKİ KAVRAM ALANI

PLANT NAMES AND CONCEPTUAL
FIELD OF PLANT IN GİRESUN REGION'S
VOCABULARY

ABSTRACT

Dialects are one of the most important building blocks that carry the traces of the phases that a language has undergone from its emergence to its current state and which provide the illumination of the historical periods in the language. It is also possible to make many inferences, ethnic, cultural and social by examining the dialects of a language. Considering the process of formation of the dialects, which are also known as dialect between the people; it is thought that each region should be examined and investigated in a language logic.

As it is known, revealing the vocabulary of a language is not only limited to creating the dictionary of the written language, but also by revealing the vocabulary of the local dialects in the lower layers of that language. In our study, the words which are included in the plant names and plant conceptual field in the vocabulary of the dialects of Giresun and its region were examined. Names developed within the framework of these plant names which have an important place in the life of the local people are quite remarkable in terms of Turkish language. In this study, a general picture of vocabulary used in this area will be revealed by classifying words specific to plant names and plant conceptual field in the dialects of Giresun and region. It will be possible to have information about plant names vocabulary and culture of local people in plant conceptual field. It is also thought that the words in this conceptual field will contribute to the vocabulary of Turkish.

The determination of the conceptual fields in the vocabulary of a nation or community and the world view, experiences, socio-economic conditions, beliefs of the community. In this study, 473 words which are included in the plant conceptual field in the vocabulary of Giresun and its region are examined and some interpretations are made on the data obtained.

Keywords: Conceptual Field, Giresun, Plant Names, Turkish Dialects, Vocabulary.

Atıf@	Araştırma Makalesi Feridun Tekin; Samet Cantürk. "Giresun Yöresi Söz Varlığında Bitki Adları ve Bitki Kavram Alanı", Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature], Yıl 5, Sayı 11, Güz 2019, s. 25-52 Yükleme Tarihi: 22.09.2019 «» Kabul Tarihi: 18.10.2019 «» Yayımlanma Tarihi: 31.10.2019	 hikmet.623263
-------	---	--

Giriş

Toplumların değerli hazinelerinden biri olan dil insanların ağlamak, üzölmek, sevinmek, gülmek, şaşırarak gibi yaşadığı tüm duyguların sesidir. Her topluluk kendi duygularına ve yaşam biçimine özgü dil kuralları ve söz varlığı geliştirmiştir. Dil her milletin ortak düşüncelerinin ve ortak yaşamlarının ürünüdür. Milletlerin özgürlüğü ve devamlılığı, dile bağılı olarak gelişen kültürünün zenginliği ile devam etmektedir.

Kültür, toplum hayatının tüm yönleriyle bir yansımasıdır. Dil ise kültürü aktarma görevini üstlenmektedir. Bir milletin tüm kültürel unsurları ve buna bağılı olarak dünyaya bakış açıları dilinde şekillenmektedir. Toplumların dilleri incelenirken aynı zamanda yaşam biçimleri de irdelenmiş olur. Diller; tarih, medeniyet, coğrafya, sosyal yaşam, inançlar, gelenek-görenek ve kültürün etkileri ile yoğrulmuş olarak ait olduğu toplumun ortak paydalarından meydana gelmektedir. Dil toplumdan ve beslendiği kültür öğelerinden ayrı düşünülemez. Toplumların kültüre ait tüm öğeleri dil ile sıkı bir bağılılık içerisinde (Mor, 2009: 8). Bu bağılılık sayesinde dilini incelediğimiz toplumları her açıdan tanımış oluruz.

Bilimin hemen her alanında kullanılan sınıflandırmalar, ilimlerin esasını oluşturmaktadır. Bir dile ait söz varlıkları ele alınırken sözcükler için gramatikal ya da tematik sınıflandırmalar yapılabilir. İnsan zihni, dünyadaki nesnelere sınıflandırmayı, genel kavramlara ulaşmayı sağlar. Kavram kısaca, “ortak nitelikleri olan nesnelere verilen ad” olarak da tanımlanabilir. “Çınar, böğürtlen, sardunya, elma” gibi sözcüklerin ortak nitelikler ele alınarak yapılacak bir tasnif bitki kavram alanını; “kanarya, inek, keçi, kertenkele” gibi yaratıklar ise hayvan kavram alanını oluşturur (Aksan, 2009: 151). Tematik sınıflandırmalarda sözcükler, konularına yani kavram alanlarına göre tasnif edilir. Söz varlıklarının tasnifinde önemli bir yere sahip olan “kavram alanı” sözcük ailesinden farklı bir yere sahiptir.

Bir kuram olarak baktığımızda ise kavram alanı, Alman dil bilimci Jost Trier tarafından yayınlanan bir çalışma ile gündeme gelmiştir. Jost Trier, 1931’de “*Der Deutsche Wortschatz im Sinnbezirk Des Verstandes*” adlı yapıtta “kavram alanı” terimiyle ilgili değerlendirmeler yapmıştır. Bu değerlendirmelerde *dil alanı* adı verdiği bu kurama göre dile getirilen her bir sözcük, zihinde uzak veya yakın sözcükleri çağrıştırmaktadır. Bunlar kavram akrabalarıdır ve kendi aralarında bağıntılı ve düzenli bir bütün teşkil ederler (Aksan, 2009: 161). Buna göre bakıldığında aynı kavram alanına giren sözcükler arasında her yönüyle sıkı bir bağı vardır denilebilir. Her milletin ad verme şekli ve kavram dünyası kültürel yapısına göre çeşitlilik gösterir.

Tüm sözcükler semantik bir süreçten geçerek belli bir kavram alanı oluştururlar.

Sözlü tarih yaklaşımı, kültürel-tarihsel mirasların maddi tarihsel kalıntılarda izini sürme, belgeleme ve arşivleme çalışmalarını bütünlemektedir. Sözlü tarih çalışmaları, yaşam anlatısı derlemenin yanı sıra insan topluluklarını, farklılaşan etkinlik alanları, ortaklaşan yaşam döngüleri, deneyimleri ve ortak geçmiş üzerinden çalışmaya imkân tanımaktadır. Avrupa dillerindeki ilk kullanımlarda “cultura” sözcüğü, öncelikle toprağı işleme, ekin ya da hayvan gibi şeylerin bakımı anlamında görülmüştür (Kara, 2016: 378). Bu bakımdan bitkiler çerçevesinde gelişen kültürün insanlık tarihinde en önemli yerlerden birine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu alanda ortaya çıkan söz varlıkları da toplumların kültür seviyeleri hakkında genel bilgiler edinmek için önemli bir kaynaktır.

Dilin görevleri açısından baktığımızda dil, iletişimi sağlamanın yanı sıra kültürü de içinde barındırmaktadır. Dünya üzerindeki her dil, ait olduğu milletin dünyaya bakış açısından, coğrafyaya bağlı kültüründen derin izler taşımaktadır. Kısacası dil, dünyaya bakış açısının ve kültürün müzesidir. Dillerin söz varlığı ve bu söz varlığını barındıran sözlükler, bir toplumun düşüncesini, algısını belirlemede temel kaynaklar olarak görülebilir. (Özşahin, 2011: 3) İşte bu düşünce ve dünya algısındaki farklı ya da benzer yönleri göstermek üzere Türkiye Türkçesi ağızları içinde önemli bir yere sahip olan Giresun ve yöresi ağızlarının “*bitki adlarının*” söz varlığı üzerine bu tür bir kavram alanı incelemesi yapılmaya karar verilmiştir.

Bu çalışmayla Giresun ve yöresinin söz varlığındaki bitkiler kavram alanları açısından incelenmiştir. Bir dilde aynı kavram alanına giren ve aynı sözcük ailesine ait olan sözcükler, o dilin en eski ürünlerinde de geçiyorsa, bu durumun dilin eskiliği ve yazı dili gelişim tarihini tahmin etmede yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Aksan, 1971: 255). Kavramın işareti veya göstergesi olarak tanımlanan sözcük, yöresel bir kullanımın dışına taşarak ve zamanla yaygınlaşarak ortak dilin malı hâline gelebilmektedir.

Söz varlığının değişik kesitleri, kültürün farklı yönlerini tanıtıcı niteliktedir. Söz varlığındaki kimi kelimeler, incelenen dilin konuşurlarını birçok bakımdan tanıtacak nitelikte olabilir. Örneğin bitki ve hayvan adlarından yola çıkılarak bir kültürdeki bitki varlığı ve hayvan varlığı üzerine bilgi edinmek mümkündür. Bu türden adlar, yaşanan coğrafyanın izlerini taşıdığı gibi daha önceki dönemlerdeki coğrafyaların izlerini de taşıyabilir. Aynı bilgiler yaşam biçimleri bakımından da bilgi verici olabilir (Abik, 2009: 1).

Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasita olarak insan topluluklarını bir yığın olmaktan kurtarıp aralarında duygu-düşünce birliği sağlamaktadır. Dil, kültürü ve milleti bir araya getiren en önemli

unsurdur. Ağızlar ve onların söz varlıkları dillerin eşsiz zenginliklerinden biridir. Alman filozofu Heidegger “*Dil insanın evidir.*” der. Her milletin dilini kendi kültürüne ve dünya algısına göre inşa ettiği bilinmektedir. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır (Mor, 2009: 9). Ağızlara ait söz varlıkları ise bu kısımda en özel yere sahiptir. Bu somut olmayan kültürel miras verileri ile yöre halkının dünyaya bakış açısı hakkında yorumlamalar yapabilmek mümkün olmaktadır.

Bitkiler her toplumun edebiyatında ve kültüründe olduğu gibi Türk kültüründe de vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkar. Konargöçerlik ile her zaman verimli toprakları kendine yurt edinmiş olan ve daha sonraları verimli bölgelerde yerleşik hayata geçmiş bir toplum özelliği gösteren Türkler için bitkiler çok önemli bir yere sahiptir. Bitkiler, birçok kültürde olduğu gibi, Türk kültürünün de vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Bilinen özellikleri ve beslenmedeki önemleri gereği Türkler kültürlerinin en önemli yerlerinden birine bitkileri koymuşlardır diyebiliriz. Türkiye’de bitkiye ait kültürün en yoğun yaşandığı yerlerden biri olan Giresun ve yöresinin bitkilerle ilgili söz varlığı ile yöre halkının bitkilere ve bu kavram alanına bakış açısını değerlendirmek mümkün olacaktır.

Giresun ve yöresi söz varlığı üzerine yaptığımız bu tematik incelemede bitki kavram alanına ait adlar kategorize edilmiştir. İncelememizde bitki kavram alanı, çalışmanın sınırlılığı gereği belirli bir çerçevede ele alınmıştır. Bitki kavram alanındaki ana başlıklar altında bitki adları ile direkt olarak bitkiler ile ilgili kavramlar ele alınmıştır. Dolaylı yoldan bitki kavram alanına giren sözcükler tasnifin dışında bırakılmıştır. Örneğin: “*yeygi*: Hayvan yiyeceği, otlar.”, “*tetile*: Tabaklıkta ya da hayvan yaralarını onulmakta kullanılan meşe kabuğu tozu.”, “*üskülü*: Taranmış, bağlam yapılmış temiz keten.”, “*sırh*: İnce uzun ağaç dalı.”, “*mırh*: Harman savrulurken uçuşan saman kırıntıları, saman tozu.”, “*yarma*: Buğday, arpa, mısır, bezelye vb.’nin iri çekilmiş, dövmesi.” gibi dolaylı yoldan bitki kavram alanına giren söz varlıkları çalışmamızda ele alınmamıştır. İncelemede ele aldığımız ana başlıklardan olan “ağaç”, “çiçek”, “meyve” gibi başlıklar altında ise bu bitkilerin adları ile doğrudan bu bitki türlerinin kavram alanına giren sözcükler alınmıştır.

Bölgelere göre en büyük geçim kaynağı tarım olan ve doğayla iç içe yaşayan Anadolu insanının kavram dünyasında bitkilerin büyük bir yer tutması kaçınılmazdır. Bu bağlamdan baktığımızda Giresun ağızlarının geniş söz varlığı içinde bitki adlarının çok önemli bir yeri vardır.

Giresun bölgesi coğrafi özellikleri dolayısıyla her yanı yeşilliklerle kaplı bir durumdadır. Bu durumdan dolayı bitkiler Giresun yöresi kültüründe büyük bir yer tutmaktadır. Giresun mutfak kültüründe yeşilliklerin büyük bir yer kaplaması da bu durumun en büyük örnekleri

arasındadır. Giresun'un yeşilliklerle kaplı coğrafyası yörede birçok yabani bitkinin bulunmasına olanak sağlarken ilin genelinde ormanların büyük bir yer kaplaması da yabani bitki ve ağaçlara ait söz varlığının fazlalığına sebep olmuştur. Ayrıca Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk bölgelerinde buğday, arpa, yonca, fiğ gibi bitkilerin yetiştirilmesi ile bu alanda da yöresel söz varlığına önemli bir katkı sağlanmıştır. Giresun insanının hayatında önemli bir yeri olan bitkilere ait söz varlığı oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmada kendi saha derlemelerimiz ve yazılı kaynaklardan tespit edilen bitki kavram alanına ait 473 sözcük tasnif edilerek ortaya konulmuştur. Böylece Giresun ve yöresinde zengin bir çeşitlilik gösteren bitki adlarının önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

Giresun ve yöresinin söz varlığının bitki kavram alanını incelediğimiz bu çalışmada söz varlığı bağlamındaki kaynağımız “*Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü (Tekin ve Cantürk 2018)*” adlı eser olmuştur. Çalışmamızda Giresun ve yöresi ağızlarının söz varlığı için tespit edilen ve kullanılan bitki kavram alanı alt başlıkları şu şekildedir:

1. Giresun ve Yöresi Ağızlarındaki Bitki Kavram Alanına Ait Söz Varlığı

1.1. Yabani Otlar, Meyveler ve Sebzelerle İlgili Söz Varlığı

1.2. Ağaçlarla İlgili Söz Varlığı

1.3. Meyvelerle İlgili Söz Varlığı

1.4. Sebzelerle İlgili Söz Varlığı

1.5. Çiçeklerle İlgili Söz Varlığı

1.6. Buğdaygillerle İlgili Söz Varlığı

1.7. Mantarlarla İlgili Söz Varlığı

1.8. Bitki Kavram Alanına Giren Diğer Söz Varlıkları

Adbilim; özel alanlarla ilgili sözcüklerin kaynaklarını ve biçim özelliklerini, kişi ve yer adlarının kökenlerini, yayılmalarını, anlamlarını, kavram ilişkilerini, biçim ve anlatım özelliklerini incelemektedir. Son yıllarda adbilimle ilgili çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. Özellikle Türkiye Türkçesinde, Türkiye Türkçesi ağızlarında ve tarihi Türk lehçelerindeki önemli eserlerde yer alan bitki adlarıyla ilgili çalışmalar, adbilim çalışmalarının önemli bir ayağını oluşturmaktadır (Bulut, 2018: 565).

Söz varlıklarındaki kavram alanları çalışmaları Türkiye’de henüz çok fazla artmamıştır. Bu çalışmalardan ve yaptığımız araştırmalardan hareketle elde ettiğimiz başlıklar yukarıda görüldüğü şekildedir. Bir kavram alanı başlığı bazen çok geniş bir alanı kapsadığı gibi bazen de

çok küçük bir alanın başlığı olabilir. Çalışmamızda bitki adları ve bitki kavram alanını belirten başlıklar altında Giresun ve yöresi ağızlarının tüm söz varlığının yer aldığını iddia etmek yanlış olacaktır. Ağızların köyden köye bile değişebilen bir yapıda olduğu düşünüldüğünde Giresun ve yöresinde bitkilere ait başka söz varlıklarının da bu çalışmaya eklenebileceği söylenebilir. Sonuç kısmında Giresun ve yöresine ait tespit edebildiğimiz bitki adları ve bitki kavram alanı söz varlığının sayısal bilgileri yer almaktadır.

Anlam olayları gereği kimi sözcüklerin anlam alanlarını değiştirerek başka bir kavram alanına yönelik bir bilgi haline gelmesi, birden fazla alana yönelik bilgileri ifade etmesi ya da sözün ilk anlamı ile ikinci anlamının farklı kategorilere ait olduğu durumlarda, sözcüğün ilk anlamının bağlı bulunduğu başlık tercih edilmiş ve söz o kategori içerisinde ele alınmıştır.

1. Giresun ve Yöresi Ağızlarındaki Bitki Kavram Alanına Ait Söz Varlığı

1.1. Yabani Otlar, Meyveler ve Sebzelerle İlgili Söz Varlığı

Bu başlık altında ele alınan bitki çeşitleri insan emeği gerekmeden yabani olarak yetişen ot, meyve ve sebzeleri kapsamaktadır.

abagarası: Geniş yapraklı bir ot.

acımuk: Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu.

acumuk: Kırılarda yetişen ve yenilebilen acı bir ot.

ahlat: Yabani armut.

akkunduz: Geniş ve kıvrık yapraklı bir çeşit ot.

akunduz: Yaylalarda yetişen otsu gövdeli, geniş yapraklı, dalsız bitki.

alaf: Hayvanlara yedirilen yeşil yaprak ve dallar.

ancap: Bir çeşit yaban armudu.

anuḥ: 1. Çorbalara konan kekik gibi yabani bir ot. 2. Kurutulmuş nane.

anuk: Nane, dağ nanesi.

asım: Ahıra asılmış koyun yiyeceği, yeşillik.

atbiberi: Bir çeşit yeşil ot.

avat: Bir diken türü.

avı: Yabani zakkum.

avu çiçeği: bk. [avu]

avu: Ormanların taşlık yerlerinde yetişen zehirli bir bitki.

ayı gulağı: Kazık köklü, geniş yapraklı yabani bir ot.

baldıran: Yemeği de yapılan yabani bir bitki.

bandık: 1. Genişçe yapraklı yabanî bir ot. 2. Mısır tarlalarında mısırların diplerinde yetişen yemeği de yapılabilen bir ot.

bannık: Yabani, mor çiçekli bir bitki.

bayam: Bir cins yabani armut.

bırasa: Bahçe ve tarla aralarında yetişen yabani bir ot.

bıtrak: Kırılarda yetişen yabanî bir otun dışı dikenli tohumu.

börtleğen: Böğürtlen.

börülce: Yabani bitki.

büzdömbek: Kırmızı renkli orman meyvesi.

cacikotu: Kabalak benzeri bir ot.

cıbacı: Bir orman bitkisi.

cıbarca: Bir cins eğrelti otu.

cil: 1. Hasır örülen ot. 2. Filiz, gölde ve bataklıkta yetişen bitki.

çakırdiken: Dikenleri kalın ve yakıcı bir diken türü.

çanşır: Kurutulup hayvanlara yedirilen, kökünde mantar biten bir çeşit ot.

çef: Bir çeşit bodur bitki.

çeküm çileği: Siyah renkli bir tür çilek.

çeküm: Çam ve armut ağaçlarının dallarında görülen parazit ökse otu.

çıbarca: Eğrelti otu çeşidi.

çileklik: Çalı çileği, yaprağından çorba yapılan bir bitki.

çivek: Küçük taneli, siyah yabani üzüm.

çoruşbozan: Yeraltında uzunca kök salmış, sabana takılan ve öküzleri durduran, sabanı kıran, çoruşları geriye düşüren çok sağlam bitki kökü.

çöğen: Kökleri yağlı bitki, hayvan yemi, geven, keven.

çöprenti: Yabani ot yığını.

çörtük: Yabani armut, ahlat.

dağ çilē: Genellikle reçeli yapılan ve ormanda bulunan küçük taneli çilek türü.

dana gulā: Bir çeşit ot.

danadaşak: Tohumu tespah taneleri gibi olan bir çeşit bitki.

davum: 1. Çitlembik ağacı ve meyvesi.2. Davum ağacında yetişen küçük, yuvarlak unlu bir meyve.

dere gınası: Dere otu.

dikenucu: Meyvelerinden sakıza öz, yeni sürgünlerinden de turşu, yemek yapılan bir çeşit bitki.

domuzaşığı: Genellikle pembe renkli, kökleri zehirli ve yuvarlak bir bitki. Bazen balık avlamakta kullanılır.

doruotu: Dereotu.

dözdömbek: Dikenli bir bitkinin kırmızı renkli ve yenilebilen meyvesi.

ebelik: Yaralara sarılan ve yaraları yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bitki.

efek: Yabani yonca, fiğ.

efin: Ardiç meyvesi.

eşek tiken: Dikenli bir bitki.

evelek: Yaprakları yenilebilen, tohumlarından da çay yapılan ıspanağa benzeyen bir çeşit ot, labada.

evellik: Bir tür orman bitkisi.

ezeltene: Yemeği ve turşusu yapılan bir ot çeşidi.

ezertere: Turşuya konan ot, anason otu.

gabalak: Su kenarlarında yetişen geniş yapraklı bir ot.

galdırık: Tüylü ve geniş yapraklı, kırmızı ve yeşil saplı yenen bir bitki.

galdirik: Dere kenarlarında yetişen, turşusu da yapılan bir bitki türü.

gara avu: Ormanlarda yetişen ve taflana benzeyen bir bitki.

garegen: Yabani diken.

gatırotu: Bir çeşit bitki, kaktüs.

gerce: Sarmaşık türünden bir çeşit bitki.

gergen: Dikenli sarmaşık.

ğırtul: Tüye benzeyen kır bitkisi.

ğorunga: Yaprakları yoncaya benzeyen sık yapraklı ve kalın saplı bitki.

guvangözü: Sarı çiçekli bir bitki.

güdek: Pelit ağacının meyvesi.

güllük: Eğrelti otu.

hāhut: Kurudukça hafifleşen sert bir bitki.

halus otu: Bir çeşit ot.

hamtevek: Yabani olan ve dallara sarılan uzun bitki.

harum: Bir tutam ot.

holes: Ekin tarlalarında biten, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit ot.

holis otu: bk. [holes]

hozmir: Güzün kendiliğinden yere dökülen tohumdan, ilkbaharda çıkan bitki.

ışıldırık: Sazlık yerlerde biten, geniş yapraklı, yeşil bir bitki.

ispirik otu: Süpürge yapmaya yarayan bir çeşit ot.

itçilē: Hayvanların yemediği yabani bir ot.

itdüğeleği: Şeytan kavunu denilen bir tür bitki.

kazayak: Su kıyılarında biten ve yenilen bir çeşit ot.

keber: Turşusu yapılan, dağlarda biten bir yaban otu.

kılıç otu: Yaraları iyileştirmekte kullanılan söğüt yaprağı gibi yaprakları ve sarı çiçekleri olan bir ot.

kırtul: Küme küme, yaylalarda yetişen dikenli tohumu olan, çimene benzer sert ve parlak ot.

kunduz: Su künklerinin içinde gelişen ve suyun akmasına engel olan bitki kökleri.

kuşkuş otu: Yenilir bir çeşit yaban bitkisi.

madımak: İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak, yeşil yapraklı, ıspanak gibi yenilen bir ot.

mayıs: Yabani çilek.

melavcan: Diken sürgünü, filizi.

mendek: 1. Baldıran otu. 2. İlkbaharda kırlarda kendiliğinden biten, ısırgana benzer, çorbası yapılan yabani bir ot.

merevcen: Yemeği yapılan bir dikenin ucu, yabanıl sebze.

merevucen: bk. [merevcen]

merocan: bk. [merevcen]

merovcan: bk. [merevcen]

merulcan: bk. [merevcen]

merülcen: bk. [merevcen]

miravulcan: Baharda süren filizleri yenilen bir çeşit diken.

mumuç: Meşe ağacının meyvesi, palamut.

pāğla: Yabani bezelye.

paldır: 1. Hayvanlara yedirilen ot ve yapraklar. 2. Yabani bitki örtüsü.

pargı: Bataklık sazı, kamış.

parpuz: Yaban nanesi, yarpuz.

patlanuç: Yabani bir bitki.

pıtırak: Dikenli tohumu insanların giysilerine, hayvanların tüylerine yapışan bir ot.

potut otu: Yapraklarından kara boya elde edilen bir çeşit ot.

pullukır: Baklakır (at donu).

pürpürü: Bir çeşit ısırgan otu.

sakarca: 1. Çiğdem. 2. Beyaz çiçekli, kök yumrusu yumurtayla kızartılarak yenen bir tür bitki.

sakırca: Beyaz çiçekli, kök yumrusu yumurtayla kızartılarak yenen bir tür bitki.

sapankıran otu: Bir çeşit ot.

sarı avu: Sarı çiçek açan ormangülü.

szak: Bataklık, sazlık.

sazmak: Islak çimen, bataklık.

sığirdili: Eğrelti otu.

sırgan: Isırgan otu.

siğilotu: Kalınca yaprakları çıban ve yarayı işletip iyileştirmekte kullanılan, labadaya benzer bir çeşit ot.

sütlüvan: Sütleğen.

şeytanarabası: Karahindibanın uçan tohumu.

tarakdiken: Saç taramaya yarayan bir çeşit diken.

tel: Kavurması ya da bulgurla karışık çorbası yapılan, yumuşak ve geniş yapraklı bir bitki.

tiken: Diken.

tomara: Pazıya benzer, sapları pişirilerek yenen, kendi kendine yetişen bir çeşit bitki.

toplucu: Yemeği yapılan bir çeşit ot.

topukotu: 1. Yaylalarda bulunan bir ot çeşidi. 2. Badem ve ceviz büyüklüğünde yumru kökleri olan bir çeşit ot.

tömbek: Diken meyvesi, böğürtlen çileği.

üçgül: Kokulu, sarı bir ot.

ürkeğen otu: Mavi çiçekli bir kır bitkisi.

üsgülükotu: Bir çeşit yonca.

yalpuz: Yaban nanesi.

yapışkan: Duvar aralarında biten, yabancı bir bitki.

yarpuz: bk. [yalpuz]

yavşu: 1. Hayvanlara verilen bir çeşit yeşil ot. 2. Tarlada yetişen ve yenilebilen bitki. 3. Mısır tarlasında yetişen bir tür ot.

yemlik: İlbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabancı ot.

yidin: bk. [yiğdin]

yiğdin: Frenk üzümü iriliğinde meyvesi olan zehirli bir bitki.

yivdin: 1. Yabancı bir ot. 2. Kokulu yabancı bir bitki.

yivtin: bk. [yivdin / 2.]

zegur: Çileğe benzer bir meyve.

1.2. Ağaçlarla İlgili Söz Varlığı

ağca ağaç: Beyaz gövdeli, parlak ve dayanıklı kerestesi olan bir ağaç.

aluç: Alıç ağacı ve meyvesi.

angaz: Kuru ağaç parçaları, kurumuş, çürümeye yüz tutmuş ağaç gövdesi, kökü.

aş: Fidan.

aşlak: Aşılı fidan.

aşlamaluk: Aşılacak kadar büyümüş fidan.

avu: Meşe ve defneye benzeyen ve odunu yakılan bir ağaç.

ayantrı: Budanmış küçük ağaç.

bel ağacı: Bel yapmak için kullanılan bir çeşit ağaç.

bildik: Palamut (meşe).

cef: Mercimek büyüklüğünde meyve veren yabani bir cins ağaç.

cıymak: Ağaç kökünün uzantıları.

çet: Ormanlarda büyük ağaçlar arasında yetişen gövdesi ve dalları elastik bir cins küçük ağaç.

çın: Üzerinde çok meyve bulunan küçük dal.

çırmak: Ağaç köklerindeki lifler.

çırnık: İnce ağaçlı sık orman.

çırpı: Parmak kalınlığında küçük çalılar.

çıtrruk: Bir cins ağaç.

çilpi: Dalın uç kısmı.

çimşir: Şimşir ağacı.

çipil: 1. Irmak kenarlarındaki söğüt, kavak gibi ağaçların filizleri. 2. Ağacın yan dalları, ince ağaç dalı.

çoşur: Ufak meşelik.

çotul: Tepesi kesilip de büyüemeyen ağaç.

çotur: Fundalık.

çöngül: Kısa boylu ağaç, ağaç kökü.

- daraklık:** Bir ağaç çeşidi.
- davum:** Çitlembik ağacı ve meyvesi.
- dikme:** 1. Fidanlıktan çıkmış ağaç. 2. Meyve fidanı.
- dişi doruk:** Sakız ağacı, köknar çamı.
- divrin:** Bir ağaç türü.
- dorok:** Çam, ardıç, katran, köknar fidanı.
- doruk:** 1. Çam, ardıç, katran, köknar fidanı. 2. Ladin ağacı.
- düdüklük:** Düdük yapılan bir ağaç çeşidi.
- evlik:** Kavak ya da servi fidanı.
- ğara çaltı:** Dikenleri eğri olan kısa bodur ağaç.
- garigen:** Bir çeşit ağaç, dişbudak.
- gavlağan:** Çınar ağacı.
- gayruk:** Büyük ağaç.
- gevik:** Ağaç köklerinin kurumuş parçaları.
- gevik:** Kurumuş dal.
- gıcık:** Çam kozalağı.
- gılmuç:** Küçük ağaç parçası, kıymık.
- gıymık:** 1. Ağaçtan kopan ince ve iğnemsiz parça, küçük ağaç parçası.
- gibcak:** Ağaç budağı.
- goğuk:** Delik, ağaç kovuğu.
- gozalak:** Çam kozası.
- guşkonmaz:** Çok dikenli ve bodur ağaç.
- gürgen:** Kayın ağacı.
- hıtır:** Çam ağacı.
- karaağır:** Yapraklarını dökmeyen, mor çiçek açan bir çeşit ağaç.
- kavlağan:** Çınar ağacı.
- kavran:** Birkaç yıl önce kesilerek içi çürümüş, boşalmış ağaç.
- keçilik:** Yabani ağaç.
- kömeç:** Kuru ağaç parçası.
- kütner:** Siyah çam, köknar.
- mısmıl ağacı:** Mürver ağacı.

mol: 1. Ağaç sürgünü, fişkın. 2. Bitkinin yeni çil atması.

mos: Çürük (ağaç).

mumuç: Meşe ağacının meyvesi, palamut.

murç: Ağaçlardaki yaprak ve çiçek tomurcukları.

ocak: Fide ya da ağaç dikmek için açılan çukur.

olduruk: Ağaç filizi, sürgün.

öküzgötü: Küçük kırmızı meyveleri olan yabani ağaç.

özül: Yabani ağaccık.

özüllük: İçi özlü bir çeşit ağaç.

padar: Biçilerek tahta yapılmak için hazırlanmış ağaç, tomruk.

pelit: 1. Meşe ağacı. 2. Meşe ağacı çeşidi. 3. Meşe ağacının meyvesi, palamut.

pelitdudē: Meşe palamudu.

pelüt: 1. Meşe ağacı. 2. Mazı meşesi.

pür: Çam, ardıç, ladin ağaçlarının iğne gibi ince yaprakları.

sağızlık: Menengiç ağacının yetiştiği yer.

sakızlık: Çitlembik de denilen, mercimek büyüklüğünde meyveleri burukça, fıstık tadında bir çeşit sakız ağacı.

sorhun: Çalıya benzer bir çeşit söğüt.

söğünük: Bir çeşit ağaç.

söyü: Ormanlık.

süğlük: Ihlamur.

süğünük: Ormanda yetişen bir çeşit ağaç.

süngüllük: Ihlamur ağacı.

sürgü: Ağaç filizi.

taflan: Karayemiş de denilen, üzüm büyüklüğünde meyvesi olan bir çeşit ağaç.

tetre: Boya yapımında ve tabakhanelerde deriyi yumuşatmak için kullanılan kavak ağacı filizi.

traşlama: Ağaç dikimi için hazırlanmış yer.

velan: Meşe palamutu.

yaban: Orman.

yalç: Balta girmemiş orman, ağaçlık.

yaygın: Kızılağaç.

yaykın: 1. bk. [yaygın] 2. Üstüne üzüm asmasının asıldığı uzun ağaç.

yeykin: Kızılağaç. Karadeniz’de çok yaygın olup geniş ayaklı yaprakları olan hemen her yerde görülebilen bir ağaç. Kırmızı, pembemsi bir renkte olan kerestesi çok dayanaksız olup genelde yakacak odun olarak kullanılır. Yaprakları yeşil olarak veya kurutularak hayvan yemi olarak kullanılır.

yılgin: Sulak yerlerde, kendiliğinden biten bir ağaç.

1.3. Meyvelerle İlgili Söz Varlığı

akboğan: Muşmula çekirdeği.

aksirke: Bir çeşit üzüm.

alma: Elma.

asma üzümü: 1. Kışın yenmek üzere hevenk şeklinde asılıp saklanan büyük taneli ve kaim kabuklu bir çeşit üzüm. 2. Çardaklara, ağaç dallarına kadar uzayan üzüm.

ayu fındığı: Bir fındık çeşidi.

badem fındık: Sivri fındık türünde badem şeklinde bir fındık çeşidi.

badıç: Meyve ve sebze kabuğu.

balaşlama: Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu ve tatlı bir çeşit armut.

bardak armudu: Bir tür armut.

beşbiyk: Muşmula meyvesi.

beşkir: Bir tür armut.

bıdıh: Üzüm tanesi.

bıldık: Ufak ceviz, yeşil domates vs.

boluk: Olgunlaşmamış cevizin üzerindeki yeşil kabuk.

bortum üzümü: İri taneli, siyah üzüm.

boz armudu: Armut türü.

bozdurma: Bir çeşit üzüm.

bürük: Asma yaprağı.

cemiç: Dut kurusu.

cıtlamuk: Olmamış incir.

cicik üzümü: Parmak gibi uzun olan bir çeşit üzüm.

civelek: Bir çeşit elma.

civiz: Meyvenin küçüğü.

cöğüz: Ceviz.

cöz: bk. [cöğüz]

cücük: Meyve ve sebzelerin en küçüğü.

çağala: Olmamış meyve.

çakal erü: Bir tür erik.

çakıldak: Olmamış meyve.

çaluk: Çürüklük, hastalık kapmış olan meyve.

çeç: Kabuğu çıkarılmış fındık, ceviz ve mısır.

çeltuk: İçi boş fındık çotanağı, fındık tanesi.

çeltük: Hastalıklı meyve.

çingil erik: Bir cins erik.

çivit: 1. Meyve ve sebzelerin çekirdeği, tohumu. 2. Meyve (elma, armut, erik vb.) çekirdeği.

çötanak: Bir dalda bir arada bulunan üç beş fındık.

daş erü: Bir tür erik.

dıbiç: Meyvenin sap kısmı.

dıvıldak: Küçük yuvarlak meyve veya yumru sebze.

döngel: Muşmula.

dübe: Bir çeşit üzüm.

düdek: 1. Ağaçların, çiçeklerini döktükten sonra meydana çıkan küçük meyveleri, ham meyve. 2. Ham incir.

düdek: Ham incir.

er erik: Can eriği.

erük: Erik.

eşelek: Elma ve armut vb. meyvelerin yenildikten sonra geriye kalan kısmı, çekirdekli kısım.

ezgün: Çok olgun, yumuşak meyve.

fagaz: Bir tür armut çeşiti.

ferikelması: Bir cins elma.

fırıç: Fırında kurutulmuş armut.

fırma: Hurma.

folak: Cevizin yeşil kabuğu.

föseldek: İçi kof çıkan, çürük meyve.

gabartdak: Olgunlaşmamış (yeşil) incir.

gaḥ: Elma, armut kurusu.

gak: Kurutulmuş elma armut.

gapcuk: Meyve, sebze kabuğu.

garamuk: İçi çürük, hastalıklı fındık.

gavsuk: Fındığın yeşil kabuğu.

gavunarmudu: Bir armut çeşidi.

gıpcık: Meyve sapı.

goruh: İçi boş ya da kurtlu ceviz, fındık.

gozak: Ham meyve.

göfek: Ham, olgunlaşmamış meyve.

göğnü: İyice olmuş meyve.

göynü: bk. [göğnü]

güğem: Sonbaharda yetişen, zeytin tanesi büyüklüğünde bir meyve.

horasan inciri: 1. Bir çeşit incir. 2. Genellikle reçeli yapılan bir cins incir.

hosik: Olgunlaşmamış dut.

hozik: Ham dut.

kabartlak: Olmamış incir.

kavsul: Meyve kabuğu.

keçi memesi: Sert kabuklu, iri taneli, uzunca, beyaz ya da kırmızımsı olan bir çeşit üzüm.

kirez: Kiraz.

laz armutu: Giresun'da yetişen bir armut çeşidi.

livikeriği: Büyük ve ekşi bir çeşit erik.

mandalin: Mandalina.

mırık: Olgunlaşmamış, küçük armut.

mızık: Ufak kalmış, büyümemiş meyve.

ocak: Bir yerde toplu olarak bulunan fındık ağaçları.

oteriği: Çok erken olgunlaşan, tatlı bir çeşit erik.

palaz: Bir fındık türü.

payam: Badem.

pürsenek: Fındığın tırtılımsı biçimdeki erkeklik organı.

püsenek: bk. [pürsenek]

sıbiç: Meyve sapı.

sulusıklam: Limon.

şileder: Bir çeşit üzüm.

şişmeldek : Ham incir.

tabaninciri: Kuru incir.

taflan: Karayemiş.

tevek: 1. Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları. 2. Asma yaprağı. 3. Üzüm kütüğü.

tevek: Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları.

topur: 1. Kestanenin dikenli kabuğu. 2. Fındığın dışındaki yeşil kabuk.

topur: Çok sayıda fındık tanesine sahip çotanak.

töngel: Muşmula.

uçkurusu: 1. Meyve ağaçlarının dallarını kurutan bir hastalık. 2. Kurumuş meyve dalı.

üçleme: Üçü bir arada biten, fındık, elma gibi yemiş.

üğüm: 1. Fındık ağacı. 2. Fındık dalı.

vaz: Hurma.

zıbiç: 1. Sebze ve meyvenin sap kısmı. 2. Kiraz, dut, üzüm gibi meyvelerin ince sapı.

zıpçık: Kiraz, dut, üzüm vb.nin ince sapı.

zıvartlak: Olgunlaşmamış ham ve sert meyve.

zoğal: Kızılılık.

zuğal: bk. [zoğal].

zuval: bk. [zoğal].

1.4. Sebzelerle İlgili Söz Varlığı

acur: Buruşuk kabuklu, üzeri ince çizgili, boz renkli bir çeşit uzun hıyar.

alapakla: Beyaz ve kahverengi bir çeşit fasulye.

angur: Hıyar.

arpacık: Yeşil soğan tohumu, çok küçük soğan.

asma gabā: Büyük kabak.

bā gabā: Bir kabak türü.

bezene: Bezelye.

bırasa: 1. Pırasa.

bostan: 1. Salatalık. 2. Sebze bahçesi.

böce: Börülce.

böğce: Fasulye.

bölce: bk. [böğce]

buynuz: Kabak sapı

calas: Yeşil fasulye.

çangalbaş: Bir fasulye çeşidi.

çiğit: Bir çeşit fasulye.

çivit: Meyve ve sebzelerin çekirdeği, tohumu.

dere gınası: Dereotu.

domadis: Domates.

domal: Barbunyaya benzer fasulye.

eşeldek: Kabak.

fasile: Fasulye.

fasuk: İçinde taneleri büyümemiş olan fasulye.

fırın paklası: Fırında kurutulmuş taze fasulye.

fisil: Küçük soğan, arpacık soğanı.

gabak: Kabak.

garduf: Patates.

gartopu: bk. [garduf]

gostil: Patates.

hambalcan: Tohumlanmış patlıcan.

hambaldırcan: Domates.

hasbaldırcan: Patlıcan.

hozmir: Topraktan çıkan tohum patates.

karduf: Patetes.

kök: Pancar.

külür: Bezelye.

lobya: Fasulye.

lomya: bk. [lobya]

mamak: Kabak.

mısir: Domates.

moloşa: Ebegümece.

muval: Taze sebze.

pakla: Kuru ve taze fasulye.

pāla: bk. [pakla]

pancar: Karalahana.

pezik: Pancar, şalgam.

pezük: 1. Pancar yaprağı. 2. Yaban pancarı, pazı.

piceli: Bezelye.

pipirim: Semizotu.

purçuklu: Havuç.

pürçekli: bk. [purçuklu]

pürçüklü: bk. [purçuklu]

pürpürüm: bk. [pipirim]

sısga: Tohumluk küçük soğan.

sıska: Soğan tohumu.

sivil: Ekilecek küçük soğanlar.

sulusklam: Limon.

susak: Su kabağı, içi boş kabak.

şalak: 1. Tohumluk hıyar. 2. Tohumluk domates. 3. Olgunlaşmamış karpuz, kavun. 4. Fazla olgunlaşmış salatalık.

şalgam: Tohumluk hıyar.

şih: Pancar çiçeği.

telpancarı: Ispanak.

tevek: Kabak gibi bitkilerin gövdesi.

tomak: Uzun biber.

toppancar: Lahana.

toptop: Sebze.

zağzu: Sebzelik.

zavzu: 1. Sebzelik. 2. Sebze.

1.5. Çiçeklerle İlgili Söz Varlığı

ağda çiçeği: Çuha çiçeği.

dağ suvanı: Bir tür dağ çiçeği.

deredaban: Kaya aralıklarında yetişen ve kök kısmı yenilen bir çeşit çiçek.

dudiye: Yaylalarda, akarsu kenarlarında yetişen karanfilgillerden, ele alındığında çiçeği titreyen bir kır çiçeği.

elguvan: Mor renkli bir çiçek, erguvan.

garavu: Ormangülü, pembe çiçekli bir bitki.

gün çiçeği: Sabah açan akşam kapanan çiçek.

kelçiçek: Papatya.

koyun gözü: Papatya.

menevşe: Menekşe.

sokarca: Kardelen.

şih: Pancar çiçeği.

tomşak: Gonca.

tutya: Mor renkli, kokulu bir kır çiçeği.

zinzov: Dağ menekşesi.

zinzog: Kayaların diplerinde yetişen mor renkli çiçek.

1.6. Buğdaygillerle İlgili Söz Varlığı

- ağ darı:** Beyaz mısır.
- akdarı:** Beyaz mısır.
- baduç:** Fiğ başağı.
- böce:** Börülce.
- calaz:** Mısır koçanı, sapı.
- cilcil:** Çok küçük bir mısır türü.
- cürgül:** Bir çeşit mısır.
- çadar:** Mısır demeti.
- çevür:** Mısır sapı.
- çör:** bk. [çevür].
- çövür:** bk. [çevür].
- çör:** bk. [çevür].
- darı dorā:** Mısırın gövdesi.
- ğapcuğ:** Tahıl kabuğu
- hızmik:** Küçük taneli mısır.
- malama:** Taneleri ayrılmamış, samanla karışık tahıl.
- mırık:** 1. Buğday ve arpanın uçlarındaki kılçıklar.2. Harman savrulurken uçuşan saman kırıntıları, saman tozu.
- mızık:** Cılız kalmış tahıl.
- otluk:** Kışa saklamak için, yere dikilmiş bir sıraya bağlanarak kurutulan mısır sapları.
- ptlak darı:** İnce taneli mısır.
- poğol:** Taze, sütlü mısır.
- pürçek:** 1. Mısırın tepesinde püskül biçiminde olan erkeklik organı. 2. Fındık ve cevizlerde olan püskül biçimindeki erkeklik organı.
- setik:** Kuş yemi, darı.
- sıksapı:** Sökülüp kurutulan ince mısır sapı.
- sibek:** Mısır koçanı.
- siyez:** Kaplıcaya benzeyen, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit tahıl.
- talaş:** Mısır koçanlarının dış kabukları.

topbaş: Ak, yumuşak, iyi cins buğday.

zahra: 1. Tahıl, zahire, hububat. 2. Değirmene giden öğütülecek mısır.

zara: 1. Tahıl, mısır, buğday. 2. Un yapılan mısır ve buğday.

1.7. Mantarlarla İlgili Söz Varlığı

cücül: Bir mantar türü.

evlek: İçi oyuk biçimde olan bir yayla mantarı.

gelinbarmağı: Çürümüş ağaç köklerinde büyüyen bir mantar.

hevlek: Ağaç köklerinde yetişen bir çeşit mantar.

mansur: Mantar.

turmit: bk. [tirit]

tirit: 1. Fındık mantarı. 2. Ormanlarda, bitki diplerinde yetişen, rengi sarıya çalan mantar türü.

1.8. Bitki Kavram Alanına Giren Diğer Söz Varlıkları

cımak: bk. [cırnak]

cırnak: Toprak altında kalan bitki kökleri.

cırnak: Toprak altında kalan bitki kökleri.

cıynak: Bitki köklerinin ince saçakları.

cıynak: Bitki köklerinin ince saçakları.

cumak: Bitki kökü.

cumak: Bitki kökü.

modul: Tomurcuk.

oyuk: Bostan korkuluğu.

parlakgabak (bahçe): Para vermektan kaçınılması gereken, verimsiz fındık bahçesi.

pırmıt: Küçük ot tutamı.

piç: Fındık kökünden çıkan yeni sürgün.

potamak: Birkaç fındığın bir arada bulunduğu küçük dalcık.

pürcek: Çok sık uzun püskül, salkım.

püs: 1. Erkek çiçeklerdeki üremeyi sağlayan toz. 2. Mısır bitkisinin tepesinde ya da kozasında üremeyi sağlayan, sarı toz taşıyan erkeklik organı.

saçak: Bitkilerin emici kökleri.

sıpçık: Sap (meyve).

sivriç: Tütün ve sebze fideleri dikmek için kullanılan ucu sivri ağaç.

şimal: Taze sürgün.

tapul: Toplanarak deste haline getirilmiş ot yığını.

tiftikar: Yeni fındık yetiştirilen bahçe.

toğom: Tohum.

Sonuç

Uzun ömürlü olmak isteyen milletler, kuşaklar arasındaki bağlantıların kuvvetli ve devamlı olmasına dikkat ederler. Bir milleti uzun ömürlü kılan unsurlar onun kültürü, geleneği, göreneği ve en önemlisi dilidir. Dilin toplumla olan bağları bu bağlamda çok önemlidir. Disiplinler arası bir bakış açısıyla dil - kültür - toplum ilişkisini araştırmak dilcilerin en önemli görevlerinden biridir diyebiliriz. Kavramın işareti veya göstergesi olarak tanımlanan sözcükler, yöresel kullanım alanının dışına çıkıp zamanla yaygınlaşarak ortak dilin malı hâline gelebilmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ağızlarda bulunan tüm unsurlar bir dil için en önemli yapı taşlarını teşkil etmektedirler.

Türk dilinin gelişim ve yayılma sahalalarına bakıldığında söz varlığında görülen değişimin, önemli olayların akabinde yaşandığı anlaşılabilir. Türklüğün önemli bir coğrafyasında bulunan Giresun ve yöresi ağızları içinde her kavram alanına ait önemli oranda söz varlığı bulundurmaktadır. Bu sözcüklerin birçoğunun Türk dilinin tarihi dönemlerinden itibaren kullanılageldiği görülebilmektedir. Genel Türkçede kullanımdan düşmüş ve unutulmaya yüz tutmuş olan bazı söz varlıklarının da Giresun ve yöresi ağızlarında halen bulunabildiği anlaşılmaktadır.

Giresun ve yöresi ağızları üzerine yaptığımız bu inceleme ile bu bölgedeki bitki adları ve bitki kavram alanına ait söz varlığının tematik yapısı görülmektedir. Bölgedeki kültürel yapının dildeki bu yansımalar ile daha net şekilde tespit edilebileceği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda 8 madde başı altında sınıflandırdığımız kategorilerde 473 sözcük bulunmaktadır. Kategorilerin altında yer alan sözcük sayıları şu şekildedir:

Giresun ve Yöresi Ağzlarındaki Bitki Adları ve Bitki Kavram Alanına Ait Tespit Edilebilen Söz Varlığı: 473

Yabani Otlar, Meyveler ve Sebzelerle İlgili Söz Varlığı: 140

Ağaçlarla İlgili Söz Varlığı: 88

Meyvelerle İlgili Söz Varlığı: 105

Sebzelerle İlgili Söz Varlığı: 67

Çiçeklerle İlgili Söz Varlığı: 15

Buğdaygillerle İlgili Söz Varlığı: 29

Mantarlarla İlgili Söz Varlığı: 7

Bitki Kavram Alanına Giren Diğer Söz Varlıkları: 22

Başlıklar arasında ana kavram alanı olarak “*Yabani Otlar, Meyveler ve Sebzelerle İlgili Söz Varlığı*” başlığının bitki türleri içindeki başlıklarda ise “*Meyvelerle İlgili Söz Varlığı*” başlığının en fazla söz varlığını içerdiği görülmektedir. Yine Giresun ve yöresinin bu alandaki kültürüne bağlı olarak bitki adlandırmaları içinde “*Ağaçlarla İlgili Söz Varlığı, Sebzelerle İlgili Söz Varlığı*” gibi başlıkların bol sayıda sözcüğü kapsadığı anlaşılmaktadır. Diğer başlıklar içinde ise bölgedeki mısır üretimi ve güney ilçelerinin etkisi ile “*Buğdaygillerle İlgili Söz Varlığı*” başlığı altında yoğunlaşma olduğu tespit edilmiştir. Başlıklardaki söz varlığı yoğunluğuna baktığımızda bitki alanındaki Türk sosyo-kültürel hayatının Giresun ve yöresi ağzlarının söz varlığına yansıdığı söylenebilir.

Sayısal veri olarak baktığımızda Giresun ve yöresi söz varlığı içerisinde “*Yabani Otlar, Meyveler ve Sebzelerle İlgili Söz Varlığı*” kategorisine ait sözlerin oranı oldukça yüksektir. Giresun yöresi insanının yaban hayatına verdiği önem bitki adlandırma konusunda da kendisini göstermektedir. Ayrıca, doğanın ve bitkilerin güçlü ve detaylı bir biçimde algılanması yabani bitki türlerini karşılayan sözlerin çokluğundan anlaşılmaktadır. Toplam 140 sözün yabani bitki türlerini karşıladığı görülmektedir. Bu oran da toplam söz varlığının yaklaşık %30’unu oluşturmaktadır. Bu alanla ilgili söz varlığındaki zenginlik, yine Giresun kültürünün ve fiziki coğrafyasının bir özelliği olarak görülmelidir. Neredeyse her yanı yeşillik ve ormanlarla kaplı olan Giresun bölgesinde bu durumun yabani bitkilerdeki söz varlığına da yansıdığı söylenebilir. Bu başlıklar altında bu denli zengin bir söz varlığına sahip olan Giresun yöresi, doğanın içerisinde bitkileri de en detaylı şekilde anlamlandırmış ve bunu adlandırmıştır diyebiliriz.

Giresun yöresi bitki adları ve bitki kavram alanı söz varlığı içerisinde yabani bitkilerin adlandırmaları dışında belirlenmiş olan toplam 7 kategorinin içerisinde 333 sözcüğün var olduğu tespit edilmektedir. Genel söz varlığı içerisinde bu sayının oranı, yaklaşık %70 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlıklar altında en fazla söz varlığının “*Meyvelerle İlgili Söz Varlığı*” başlığı altında olduğu görülmektedir. Bu başlık Giresun yöresindeki bitki türlerine ait söz varlığının en büyük kısımlarından birini oluşturmaktadır. Başlık altındaki 105 sözcük bitkilere ait söz varlığının yaklaşık %22’sine denk gelmektedir. Bölgenin coğrafi şartlarına bağlı olarak bol sayıda olan meyve çeşitlerinin anatomik olarak tanınıp adlandırılmasının Giresun ve yöresinde önemi bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu kültür öğelerinin de azımsanmayacak derecede söz varlığı ile karşılanmış olması, Giresun yöresi halkının dar çerçeveli bir söz varlığına sahip olmadığını, bitkileri ve bitkilerle ilgili kavramları karşılamakta da ne denli yeterli olduğunu göstermektedir. Söz varlığındaki bu yöresel unsurların yeni öğeler olarak tanımlanamayacağını da söylemek mümkündür.

Dilimizde bulunan bitki adları ve bitkilerle ilgili sözcüklerin çok büyük bir kısmı öz Türkçe olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra bitki adları konusunda yabancı dillerden Türk diline giren sözcükler de vardır. Geçmişten günümüze ağırlıklı olarak tarıma dayalı bir hayat süren Türkler, bitki adları konusunda da büyük bir söz varlığına sahip olmuşlardır. Kültürel etkileşimlerin sonucu olarak bitki kavram alanına ait alıntı sözcükler de dilimizde girmiştir. Giresun ve yöresi ağızlarında tasnif ettiğimiz bitki adları ve bitki kavram alanına ait bu sözcüklerin birçoğunun Türkçenin geçmiş dönemlerinden beri kullanılageldiği ve Türkçe kökenli oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Türklerin bu coğrafyada edindikleri bitki kültürü çerçevesinde türemiş olan bazı farklı adlandırmaların da Giresun ve yöresi ağızlarında var olduğu görülmektedir.

Ağızlarda geçen bitki, hayvan, yer adları, eşya adları vs. gibi kavramlar halkın ad vermedeki temel hareket noktasının belirlenmesi bakımından önemlidir. Renklerin, insan ve hayvan uzuvlarının, sayıların, araç ve gereçlerin, bitkilerin hangi sebeple adlandırmada kullanıldığı ya da önceliği bize verilen adlandırmalarla ilgili önemli ipuçları verecektir. Bunların sosyolojik, kültürel sebeplerinin ortaya çıkarılmasıyla bitkilere bu adı verenlerin hayattaki öncelikleri, yaşam tarzları, hayata bakış açıları da ortaya çıkacaktır. Bu bilgiler, bize Türkçenin ad verme sistematığının belirlenmesi ve kurulması için yardımcı olacak niteliktedir (Acar, 2018: 177).

Bitki adlandırmalarında dikkate değer bir diğer nokta ise bitkilerin leksik-semantik durumlarıdır. Bitki adlandırmalarında, “*akkunduz, sığırdili, ayı gulağı, itçilē, itdüğeleşği, koyun gözü, keçi memesi, domuzaşağı*” gibi hayvan adlarından hareketle oluşturulan bitki adları, “*abagarası, çakırdiken, parlakgabak (bahçe), karaağır, sarı avu, gara*

avu” gibi renk adlarından hareketle oluşturulan bitki adları, “*topukotu, gelinbarmağı, beşbıyık, guvangözü*” gibi organ adlarından hareketle oluşturulan bitki adları örneklerine rastlanmaktadır. Çalışmamızın sınırlılığı ve leksik-semantik adlandırma alanı ayrı bir araştırma konusu olabileceği için çalışmamızda bu tasnife yer verilememiştir.

İnsanlar bitkileri tanımayı, kullanmayı ve adlandırmayı önemli görmüşlerdir. İnsanoğlunun en kolay ulaştığı ve en yakınındaki canlı olan bitkiler, tarih boyunca farklı şekillerde adlandırılmışlardır. Bu adlandırmalar yapılırken başlıca organ adlarından, hayvan adlarından, renk adlarından, sayılardan, şahıs adlarından, çeşitli hastalık adlarından yararlanıldığı bilinmektedir. Bitki adlarının oluşum şekilleri; bitkinin yetiştiği ya da yetiştirildiği yer ve bölgenin dil yapısı hakkında da birtakım bilgiler verebilmektedir (Uçar, 2013: 115).

Sonuç olarak baktığımızda bir millete ya da topluluğa ait söz varlığındaki kavram alanlarının tespiti ile o topluluğun kültür üzerinde yorumlamalar yapmak mümkün olabilmektedir. Her yörenin kültürel dokusunu yansıtan, kendisine özel söz varlıkları bulunduğu görülmektedir. Bu söz varlıklarında, esas itibarıyla yaşam şekilleri olmak üzere örf-âdetler, halk inançları, yeme-içme alışkanlıkları, dünya görüşü, sosyo-ekonomik durumlar, giyim-kuşam, el sanatları, tarım ve hayvancılık vb. gibi pek çok konuda sözel belleğin yansımaları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde söz varlığı üzerine yapılacak kavram alanı çalışmalarının, disiplinler arası yaklaşımlar ile ele alınarak birçok veri elde edilebilecek çalışmalara kaynak olacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Abik, Deniz (2009), “Kutadgu Bilig’de Hayvan Adları”, *Journal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, C 33, S 1, 1-32.
- Acar, Ergün. (2018), “Kastamonu ve Yöresi Ağızlarında Mantar Adları”, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C 4, S 9, 177-228.
- Aksan, Doğan. (1971). “Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları, I: Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK Yay., Ankara, 253-262.
- Aksan, Doğan. (2009), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, C. 3, TDK Yay., Ankara.

Bozok, Emrah. (2018), *Türkçenin Söz Varlığında Temizlik Kavram Alanı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun.

Bulut, Serdar. (2018), “Eski Uygur Türkçesinde Türkçe Bitki Adlandırmaları -1: Yiyecek-İçecek Olarak Kullanılan Bitkiler”, *TÜRÜK (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi)*, C 6, S 12, 562-588.

Kara, Mehmet Akif. (2016), “Toplumsal Dayanışma Kavramı Temelinde İmece Kültürü: Tirebolu-Doğankent Yöresi Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, S 53, 377-386.

Mor, Gökmen. (2009), *Türkiye’deki Gizli Dillerin Ses, Şekil ve Kavram Alanı Bakımından İncelenmesi*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.

Özşahin, Murat. (2011), *Başkurt Türkçesi Söz Varlığı*, Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Tekin, Feridun ve Cantürk, Samet. (2018), *Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul.

Uçar, İlhan. (2013). Yetiştigi/Geldiği Coğrafya Veya Etnik Adlandırmayla Oluşturulan Bitki Adları. *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, 5 (1), 115-135.